

kuttavat yksittäisten ihmisten elämään tavoilla, joita jokainen ei heti ehkä tajuaisi. Osalle lukijoista jotkin Evansin väitteet voivat olla varsin provokatiivisia – erityisesti liberalismiin ja liberaalifeminismin karkea kritiikki.

Kirja sopii hyvin sukupuolten eriarvoisuudesta kiinnostuneille yhteiskuntatieteilijöille, mutta se voi olla liian vaikealukuista noviisille, joka ei ole aikaisemmin tutustunut sosiologien, feministitutkijoiden tai yhteiskuntafilosofien, kuten Michel Foucault'n, Judith Butlerin tai Simone de Beauvoirin, työhön. Tämän takia en määrittäisi kirjaa tiedettä popularisoivaksi teokseksi vaan tiedekirjaksi muille tieteentekijöille.

Venla Savola

Instituutiot ja ylisukupolvinen eriarvoisuus

Heta Pöyliö: *Institutions and the intergenerational transmission of socioeconomic resources*. Turku: Turun yliopiston julkaisuja, 2019, 152 s.

ISBN 978-951-29-7730-7

Heta Pöyliö tarkastelee artikkeliväitöskirjassaan instituutioiden roolia eriarvoisuuden ylisu-

kupolvisuudessa. Väitöskirjassa pureudutaan erityisesti siihen, kuinka instituutiot, kuten äitiysvapaat ja koulutusjärjestelmä, vaikuttavat sosioekonomisten resurssien siirtymiseen vanhemmilta jälkikasvulle. Pöyliö jatkaa aikaisempaa kotimaista ja kansainvälistä tutkimusta eriarvoisuuden periytyvyydestä, mutta tuo myös esille ristiriitaisuuksia ja puutteita aiheen tutkimuksessa. Teoksessa eriarvoisuuden ylisukupolvisuutta lähestytään koulutuksen, ammatin, tulojen ja perheenmuodostuksen näkökulmista.

Pöyliö onnistuu johdattamaan lukijan teeman kannalta tärkeiden käsitteiden pariin erinomaisesti. Tasa-arvon merkityksiä terminä sekä aiheeseen liittyvää aiempaa tutkimusta avataan kompaktisti, mutta kattavasti. Sama menestyksenkäs kuvailu jatkuu myös instituutioiden kohdalla. Nämä kaksi pääkäsitettä hän kuvaa ja rajaa tutkimuksen kannalta toimivalla tavalla. Tasa-arvon osalta hän tuo esille jaon lopputulosten tasa-arvoon ja mahdollisuuksien tasa-arvoon. Instituutioiden kohdalla Pöyliö kuvaa kolmea erilaista instituutiokäsitystä: poliittisia linjauksia, vakiintuneita käytäntöjä ja hyvinvointivaltiota. Näin syntyy hyvä kuva eri tasoista instituutioista aina pienestä yksittäisestä linjauksesta koko yhteiskunnan kattavaan hyvin-

vointivaltioon. Myös erilaisia hyvinvointivaltiomalleja on kuvailtu hyvin sosiaalidemokraattisesta mallista liberaaliin malliin asti. Tämä on myös tarpeen, kun tarkastelun kohteena ovat suomalainen ja yhdysvaltalainen yhteiskunta.

Tutkimuksessa on hyödynnetty Yhdysvaltoja ja Suomea käsitteleviä kysely- ja rekisteriaineistoja, joita on käsitelty perinteisin tilastotieteellisin menetelmin. Itse tutkimustulokset avataan neljässä eri artikkelissa. Ensimmäisessä artikkelissa tarkastellaan, kuinka vanhemmat vaikuttavat lasten työllistymiseen ja ammattiin. Toisessa artikkelissa keskitytään siihen, kuinka valtion tuet ja ohjaus vaikuttavat eriarvoisuuden periytyvyyteen. Kolmas artikkeli käsittelee sitä, kuinka vanhempien resurssit vaikuttavat opiskeluvalintoihin ja neljännessä tarkastellaan, kuinka perhetausta vaikuttaa lasten hankintaan.

Pöyliö toteaa, että koulutusmahdollisuudet ovat parantuneet tuntuvasti, mikä on johtanut tilanteeseen, jossa yhä laajemmalla joukolla on mahdollisuus kouluttautua. Tässä mielessä vanhempien vaikutusmahdollisuudet jälkikasvun koulutukseen ovat heikentyneet. Heikkenemistä näyttää seuranneen se, että vanhemmat pyrkivät kompensoimaan muutosta vaikuttamalla yhä

suoremmin työelämään. Vanhemmat näyttävät siis tekevän kaiken mahdollisen saavuttaakseen jälkikasvulleen toivotun sosiaalisen aseman.

Valtion tukien ja ohjauksen yhteydessä käsitellään äitiysvapaita, koulun lopettamisikää ja kouluttautumisen jatkamista. Pöyliö on havainnut, että vaikutukset ovat erilaisia erilaisille perheille. Äitiysvapaa näyttää lisäävän etenkin huono-osaisen ylöspäin liikkuvuutta, kun taas korkeampi koulun lopetusikä ja jatkokoulutus lisäävät sekä huono-osaisen ylöspäin suuntautuvaa liikkuvuutta että hyväosaisten alaspäin liikkuvuutta. Tässä Pöyliö onnistuu vastaamaan tutkimuksen kannalta tärkeään kysymykseen. Instituutiot voivat heikentää ylisukupolvisen eriarvoisuuden välittymistä sekä hyvä- että huono-osaisen kohdalla, mutta erilaisten tukien vaikutukset ovat erilaisia perheiden resursseista riippuen. Hyväosaisten perheiden kohdalla instituutiot voivat myös vahvistaa vanhempien hyvän aseman välittymistä lapsille.

Perhetaustalla näyttää olevan lisäksi vaikutusta opiskeluvaihtoihin. Myös instituutioilla havaitaan olevan yhteyttä niihin, mutta tässä yhteydessä Pöyliö on löytänyt ristiriitaisuuksia aikaisemman tutkimuksen kanssa. Epätasa-arvon ja opintova-

lintojen välinen yhteys näyttää olevan monimutkaisempi kuin mitä aikaisempi tutkimus antaa ymmärtää ja esimerkiksi sukupuolien välillä on eroja siinä, kuinka vanhempien tulotaso vaikuttaa kolmannen asteen koulutukseen hakeutumiseen. 2000-luvun alun laman vaikutuksesta muuttuneessa työmarkkinatilanteessa vähempiosaisten perheiden tyttöjen jatkokouluttautuminen lisääntyi ja parempiosaisten väheni. Miesten kohdalla vanhempien tulotason vaikutus jatkokouluttautumiseen kasvoi sekä huonompi- että parempiosaisten kohdalla.

Perheen perustamiseen liittyen väitöskirjassa todetaan, että jos nainen on liikkunut sosiaalisesti paljon, lapsenteko lykkääntyy. Pöyliö tulkitsee asian niin, että ehkä nämä naiset kokevat lapsen tekemisen eväävän heiltä enemmän mahdollisuuksia. Naiset, joiden koulutustaso vastaa omien vanhempien koulutustasoa, kokisivat näin asemansa turvattummaksi lapsenteolle.

Näiden neljän asetelman kautta Pöyliö toteaa instituutioilla olevan kolme erilaista roolia eriarvoisuuden ylisukupolvisuuden välittämisessä. Instituutiot näyttävät ensinnäkin kompensoivan heikossa asemassa olevien vähäisiä resursseja ja näin tukevan ylöspäin liikkumista. Toiseksi

instituutiot voivat vähentää sekä huonon että hyvän sosioekonomisen aseman periytyvyyttä, mikä vahvistaa tasa-arvoa. Kolmantena Pöyliö tuo esille, että instituutiot näyttävät joissakin tilanteissa turvaavan paljon resursseja omaavien perheiden etulyöntiaseman periytymistä ja näin myös tuottavan eriarvoisuutta.

Pöyliö onnistuu väitöskirjassaan vastaamaan tutkimuskysymyksiin ja tuottamaan myös päätöksenteolle relevanttia tietoa. Tulosten perustelu ja menetelmät ovat kestäviä. Esitetyt näkemykset pohjautuvat datasta saatuihin tilastotieteellisiin tuloksiin. Kun jotakin asiaa ei voida tietää varmasti, Pöyliö tuo sen esille ja toteaa selvästi, mitkä kohdat ovat hänen omaa pohdintaansa ja spekulatiota. Kirjan aihe on rajattu selkeästi, ja väitöskirjan tiiviyyden takia mukana ei ole mitään ylimääräistä ja irrallisen tuntuista, mutta mitään olennaista ei myöskään jää puuttumaan. Tämän väitöskirjan pohjalta saa oivallisen käsityksen eriarvoisuudesta, instituutioista ja sosiaalisen eriarvoisuuden ylisukupolvisuudesta. Pöyliö onnistuu kirjoittamaan kohtalaisen hankalista aiheista ymmärrettävästi ja lukijaa palvelen. Tämä selkeys saa kuitenkin pienen kolhun luvussa, jossa käydään ensimmäistä kertaa läpi tutkimuksen päätuloksia.

Tässä kohtaa teksti ja Pöyliön tulkinnat ovat osin vaikeita hahmottaa. Tätä paikataan kuitenkin hyvin luvun loppupuolella, jossa tuloksia reflektoidaan. Kaiken kaikkiaan väitöskirja on erinomainen. Näkisin, että tämän kirjan avulla kuka vain voi saada hyvän kuvan instituutioiden roolista ylisukupolvisessa eriarvoisuudessa.

Simo Arhippainen

Sukulaisten rooli ylisukupolvisessa liikkuvuudessa

Hannu Lehti: *The Role of Kin in Educational and Status Attainment*. Turku: University of Turku, 2020, 158 s. ISBN 978-951-29-79-7931-8

Suomi on muiden Pohjoismaiden tavoin hyvinvointivaltio, jossa sosiaalinen periytyvyys on pientä sosiaalisten etujen ja opintotukien myötä. Hannu Lehten väitöskirja kuitenkin muistuttaa meitä yhteisöllisyyden olemassaolosta tarkastelemalla sukulaisten roolia yksilön yhteiskunnalliseen asemaan sijoittumisessa. Kirjan teema herättelee toivoa siitä, että yksilöllisyys ei täysin hallitse elämänkaaren tapahtumakulkuja vielä 2020-luvullakaan. Välimeren maiden käsitys su-

kulaisista isona perheenä, joka vaikuttaa tiivistä jäseniinsä niin hyvässä kuin pahassa, voi olla osittain totta myös nykypäivän Suomessa.

Perheen merkitystä lapsen tulevaisuuteen on tarkasteltu aiemmin vanhempien yhteiskunnallisen aseman ja lapsen tulevaisuuden yhteyteen keskittyen. Myös isovanhempien sekä tätien ja setien roolia lapsen saavutuksiin on jokin verran tutkittu aiemmin. Näiden aiempien tutkimusten tulokset ovat jättäneet huomiotta vanhempien väliset erot heidän sukulaistensa merkityksissä. Lehden väitöskirja pyrkii täyttämään tämän aukon ottamalla erikseen huomioon evoluutionaariset selitykset sekä isän että äidin puolen sukulaisten merkityksestä.

Evoluutiiviset selitysmallit sukulaisten motiiveista osallistua lapsen kasvatukseen vahvistavat kirjan teoriaosuuden sosiologista viittekehystä. Teoriaosuudessa esitellään, miten sukulaisten osallistuminen lapsen kasvatukseen voidaan ymmärtää evoluutioperusteisesti. Evoluution huomioon ottaminen taustoittaa sukulaisten enemmän tai vähemmän tietoista roolia sukulaislapsen elämänkaaren alkutaipaleella ja antaa ikään kuin juuret sukupuulle. Evoluutiiviset juuret kuvastavat sitä näkymätöntä

pinnan alla olevaa osaa, jota tiukasti kulttuurisiin raameihin rajoittuva sosiologia ei pysty havaitsemaan. Lehti haluaa kaivaa nämä juuret näkyville, jotta lukija ymmärtäisi sukupuun toiminnan kokonaisvaltaisemmin.

Kirjan teoreettinen kehys perustuu sekä evoluutio- että sosiaaliteolliseen kirjallisuuteen. Teos avaa lukijalle sukulaisten roolia käyttäytymiseen liittyvien sosiaalisten mekanismien ja luonnonvalinnan myötä syntyneiden toimintamallien kautta. Lehti pyrkii purkamaan käsityksen tieteenaloista toisensa poissulkevana ja esittää, kuinka evoluutiotieteelliset selitykset tukevat sosiaalisten mekanismien ymmärrystä. Evoluutiotieteelliset selitykset perustuvat kirjassa sukulaisvalintaan, vanhempien investointiteoriaan ja isyyden biologiseen epävarmuuteen. Kirjan sosiaalisten mekanismit kuvastavat ihmistä rationaalisen toimijana. Sosiologian kirjallisuuteen perehtyneille lukijoille esitellään tuttuja käsitteitä, kuten inhimillinen sekä sosiaalinen pääoma, yhteellisen riskiaversion teoria ja modernisaatioteoria.

Palatakseen vielä sukupuuvirtaukseen lukija voi havaita, kuinka Lehti lapioi teoriaosuudessa mullat pois evoluutiotieteellisten juurien päältä ja osoittaa lukijalle niiden olemassaolon sosiaalisten mekanismi-